

characteristics and needs of future teachers of natural sciences is necessary in order to ensure the projected level of personal and professional development of a graduate of a higher school. In this sense, individual and differentiated approaches to education create the most favorable opportunities for the development of cognitive powers, activity, professional abilities and skills, inclinations and talents of each student.

Differentiated and individualized training of future teachers of natural sciences involves the generalization of the theoretical and methodological provisions of the process of professional training in the unity of the processes of individualization and differentiation, on the basis of which it is possible to formulate the principles of the organization of the educational process, as well as the search for mechanisms for the transformation of pedagogical reality, the development of innovative models of the development of professional education, technologies and mechanisms of their implementation. Differentiated and individualized training of future teachers of natural sciences is one of the most productive technologies in modern higher education, as it forms skills in the complex use of knowledge; develops rational ways of solving complex tasks, which make eclecticism and narrowly empirical orientation impossible; develops a new way of thinking, the ability to see the general in the private and to analyze the private from the standpoint of the general; significantly activates the educational activity of students.

Key words: differentiation, individualization, future teachers of natural sciences, system of professional training, institutions of higher education.

УДК 373.3.04:316.61

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2023.93.19>

Масюк О. М., Партола В. В., Смолянук Н. М., Титаренко Л. І.

ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У статті проаналізовано окремі аспекти підготовки вчителів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі, розкрито питання формування у майбутніх учителів початкових класів інклюзивної компетентності з досвіду роботи кафедри теорії і методики викладання природничо-математичних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті факультету початкового навчання Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Виділено напрямки формування інклюзивної компетентності здобувачів вищої освіти: у процесі викладання обов'язкових дисциплін, на яких здобувачі ознайомлюються з особливостями дітей з особливими освітніми потребами за нозологіями (з порушеннями інтелектуального розвитку, з порушеннями слуху, з розладами аутистичного спектру, з порушеннями зору, з порушеннями опорно-рухової системи, гіперактивні діти), набувають умінь в організації та методиці навчання учнів таких освітніх галузей, як «Математика», «Я досліджую світ», «Дизайн і технології» в умовах інклюзивного класу; у процесі викладання вибіркових дисциплін ведеться різностороння підготовка майбутніх вчителів початкової школи до роботи з дітьми, що мають порушення мовлення; у процесі науково-дослідної та методичної роботи викладачів кафедри (написання монографій, наукових статей, участь у міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях; видання методичних рекомендацій та посібників); у процесі виховної роботи кафедри з ознайомлення здобувачів з проблемами людей з інвалідністю, виховання у майбутніх вчителів емпатії та чутливого ставлення до учнів з особливими освітніми потребами (кураторські години, факультетські та загально університетські заходи, присвячені цій проблематиці).

Зазначено необхідність подальших досліджень у вивченні дієвих механізмів та умов, які сприятимуть формуванню інклюзивної компетентності майбутніх вчителів початкової школи.

Ключові слова: інклюзивна компетентність, майбутні вчителі початкових класів, учні з особливими освітніми потребами, інклюзивний клас, фахова підготовка, корекційно-розвивальні технології навчання.

На сьогодні українське суспільство досягло такого рівня соціального розвитку, що не може ігнорувати потреби людей з особливими освітніми потребами (далі ООП). Це стосується як пересічних громадян, так і здобувачів кожного освітнього рівня. За останні п'ять років Міністерством освіти та науки України було оновлено та доповнено нормативно-правову базу, що врегульовує окремі питання інклюзивної освіти (Наказ «Про затвердження Порядку зарахування осіб з особливими освітніми потребами до спеціальних закладів освіти, їх відрахування, переведення до іншого закладу освіти» (2018 р.), Наказ «Про затвердження примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти» (2018 р.), Закон «Про повну загальну середню освіту» (2020 р.), Постанова «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти» (2021 р.) тощо), що дозволяє враховувати всі особливості організації освітнього процесу таких здобувачів та специфіку підготовки майбутніх педагогів до роботи з учнями з ООП.

Роль вчителя початкової школи у закладі загальної середньої освіти певним чином модифікується в інклюзивному освітньому середовищі. Про це зазначено у «Професійному стандарті за професіями «Вчитель початкових класів»». Педагог повинен сприймати учнів з особливими освітніми потребами так само, як й інших дітей у класі; залучати їх до спільних видів діяльності, формуючи для них індивідуальний темп

просування у навчанні, спеціально підготовлені завдання; залучати до колективних форм навчання та групового вирішення завдань; використовувати різноманітні технології та стратегії колективної участі – ігри, спільні проекти, дослідження тощо.

Окремі аспекти підготовки вчителів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі розкрито у роботах Т. Агейкіна-Старченко, С. Архипова, К. Бовкуш, О. Волошина, Н. Зброева, О. Кучерук, І. Лісовецької; питання професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів окреслено в роботах О. Акімова, К. Балютіна, Н. Бібік, К. Бовкуш, Ю. Бойчука, К. Гудзь, О. Іонової, О. Казачинер, Н. Ничкало, О. Савченко, О. Хижної, Л. Хомич, М. Фіцули, З. Шевців та ін.

Як показує аналіз досліджень, розроблення теоретико-методологічних засад підготовки майбутніх вчителів початкових класів до роботи в умовах інклюзивної освіти є комплексною проблемою. Науковці констатують, що система підготовки професійних педагогічних кадрів потребує перетворень, приведення її у відповідність з міжнародними стандартами якості вищої освіти, що зумовлює впровадження в освітній процес педагогічних вишів нових початкових курсів та дисциплін.

Водночас проблема підготовки майбутніх вчителів та вихователів до роботи з учнями з ООП, формування в них інклюзивної компетентності потребує подальшого аналізу та розроблення.

Мета статті – окреслити напрями та висвітлити досвід формування інклюзивної компетентності майбутніх учителів початкових класів на кафедрі теорії і методики викладання природничо-математичних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Сутність поняття «інклюзивна компетентність» як складової професійної підготовки майбутніх вчителів обґрунтована у працях Ю. Бойчука, О. Іонової, С. Максимюк, Н. Мойсеюк, Т. П'ятакової, І. Хафізулліної, М. Чайковського. Бути компетентним – значить вміти мобілізувати у даній ситуації набуті знання і досвід. Компетентність не може бути ізольована від конкретних умов її реалізації. Вона органічно пов'язує одночасну мобілізацію знань, умінь і способів поведінки, спрямованих на умови конкретної діяльності [6].

У контексті нашого дослідження під інклюзивною компетентністю будемо розуміти інтегральну характеристику рівня теоретичної і практичної підготовленості сучасного вчителя до виконання професійної діяльності в умовах інклюзивного навчання [1].

Інклюзивна компетентність може бути сформована у здобувачів вищої педагогічної освіти тільки в процесі їхньої інклюзивної діяльності, яка має пронизувати весь освітній процес у закладі вищої освіти [5]. У Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди формування інклюзивної компетентності майбутніх вчителів початкових класів на кафедрі теорії і методики викладання природничо-математичних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті здійснюється у таких напрямках:

– у процесі викладання обов'язкових дисциплін, таких як: «Методика навчання освітньої галузі «Математика» зі спеціальними методиками викладання», «Методика навчання освітньої галузі «Я досліджую світ» зі спеціальними методиками викладання» та «Дизайн і технології з методикою навчання та спеціальними методиками», що входять до циклу професійної підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (освітня програма «Початкова освіта зі спеціальними методиками викладання»);

– у процесі викладання вибіркового дисциплін («Творчі техніки навчання дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку»; «Організація та керівництво логопедичною роботою. Логопедична допомога дітям із сенсорними та інтелектуальними порушеннями»; «Методика логопедичної роботи з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення» на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти; «Підготовка вчителя до роботи з учнями з логопедичними проблемами на уроках природничого і математичного циклів» на другому (магістрському) рівні вищої освіти);

– у процесі організації навчально-методичної та науково-дослідної роботи викладачів кафедри, спрямованої на дослідження проблем підготовки майбутніх вчителів початкової школи до роботи в умовах інклюзивного класу;

– у процесі виховної роботи (проведення кураторських годин; участь у факультетських та загальноуніверситетських заходах, присвячених даній проблематиці).

Розкриємо докладніше навчальну складову процесу формування у майбутніх вчителів початкових класів інклюзивної компетентності. Так, на лекційних та практичних заняттях з «Методики навчання освітньої галузі «Математика» зі спеціальними методиками викладання», «Методики навчання освітньої галузі «Я досліджую світ» зі спеціальними методиками викладання», здобувачі вищої освіти ознайомлюються з особливостями навчання дітей з ООП за нозологіями: з порушеннями інтелектуального розвитку (ППР), з порушеннями слуху, з розладами аутистичного спектру, з порушеннями зору, з порушеннями опорно-рухової системи, гіперактивних дітей; отримують знання з організації та методики навчання дисциплін «Математика», «Я досліджую світ», «Дизайн та технології» в умовах інклюзивного класу. Зокрема, майбутні вчителі навчаються адаптувати навчальні програми, плани, методи і прийоми, наочний матеріал та освітнє середовище до спеціальних потреб дітей з ООП; набувають умінь проведення уроків з цих дисциплін в інклюзивних класах, здійснювати індивідуальний та диференційований підхід до учнів з ООП, підбирати та готувати дидактичний матеріал для навчання учнів з ООП тощо [2].

Формування інклюзивної компетентності у здобувачів вищої освіти під час вивчення методики навчання освітньої галузі «Математика» зі спеціальними методиками здійснюється на основі одержання знань про основні проблеми у навчанні математики учнів з ООП, а також практичного досвіду в організації навчально-пізнавальної діяльності в інклюзивному класі. Так, наприклад, ознайомлення студентів з особливостями навчання дітей з порушеннями зору супроводжується навчанням застосовувати різноманітні тактильні (обстеження руками об'єктів) та звукові стимули (виконання завдання з опорою на дотик, або на звук, або на дотик і звук тощо); виготовляти і використовувати спеціальний дидактичний матеріал: наприклад, індивідуальні картки з виділеним текстом, надрукованим великим шрифтом; матеріалів для організації усної лічби; виготовлення наочності для проведення ігрових вправ з використанням ейдетико-технології тощо.

На заняттях студенти знайомляться з досвідом роботи провідних вчителів-дефектологів (Т. Цюрмаста, М. Унтіна та ін.), з методичними рекомендаціями до підготовки і проведення уроків математики в класах з інклюзивним навчанням. Так, наприклад, під час опрацювання теми «Додавання і віднімання трицифрових чисел» студенти складають та порівнюють завдання для нормо-типових учнів та учнів цього ж класу з ООП. Значна увага приділяється підготовці додаткового дидактичного матеріалу, що дозволяє активізувати одночасно обчислювальні навички з зоровим сприйманням правильності обчислень.

Під час занять, присвячених формуванню математичної компетентності в учнів з порушеннями інтелектуального розвитку (ПІР), здобувачі вищої педагогічної освіти навчаються застосовувати методичні прийоми навчання, що сприяють корекційно-розвивальній роботі з такими учнями, спрямованої на розвиток уваги, спостережливості, пам'яті, сенсорної орієнтації, зв'язного мовлення. Це, перш за все, використання самостійної роботи з опорою на репродуктивну діяльність; завдань, поданих в ігровій формі; практичних робіт з різноманітним дидактичним матеріалом, застосування покрокових інструкцій при виконанні кожного завдання.

На практичних заняттях студенти ознайомлюються з такими корекційно-розвивальними технологіями навчання, як методика глобального навчання читання «ТАН-Содерберг» (автори дитячий психіатр К. Тан та шведський лінгвіст Содерберг) та мультисенсорною методикою навчання математики «Нумікон», розробленої Оксфордським університетом (Великобританія). Методика «ТАН-Содерберг» орієнтована на пошук та активізацію компенсаторних зон дитини, яка має ПІР, а також для глухих та слабочуючих дітей. Використання даної методики показало, що учні з ООП набагато краще починають говорити, зрозуміліше висловлювати свої думки.

Головним інструментом методики «ТАН-Содерберг» є складання ТАН-історій, використання ТАН-вправ, ігор (наприклад, «Веселий кубик», «Контейнер з макаронами», «Склади слово» тощо), читання глобальним методом. Ця методика дозволяє також навчати математики дітей з ООП, зокрема формувати поняття «один-багато», уявлення про число та числовий ряд (учні з ООП кожного дня читають напам'ять певний відрізок натурального ряду – з метою розвитку артикуляції вони «проспівують» ці ряди чисел). ТАН-вправи з математики містять завдання на формування уявлення про пори року, дні тижня, місяці року, про співвідношення подій «вчора-сьогодні-завтра»; вправи на орієнтування у часі, на уміння співвідносити події особистісного життя з реальним часом: на визначення дати, робота з календарем, знайомство з годинником.

Мультисенсорна методика «Нумікон» призначена для формування математичної компетентності учнів з затримкою психічного розвитку, з порушеннями інтелекту, загальним недорозвиненим мовленням, дитячим церебральним паралічем тощо. В основу цієї методики покладено ігрову діяльність, під час якої діти знайомляться з різними математичними поняттями, зокрема з кількісними уявленнями. Засобами «Нумікону» в учнів з ООП формується елементарне логічне мислення, виробляється координація рухів, стійкість уваги. На заняттях використовуються спеціальні набори наочно-практичного матеріалу: числа від 1 до 10 представлені різнокольоровими формами-шаблонами, завдяки чому стають доступними для зорового та тактильного сприймання. За допомогою «Нумікону» можна наочно продемонструвати основні властивості натурального ряду чисел, різницю між парними і непарними числами, сформувати поняття про склад числа, навчити виконувати арифметичні дії.

Отже, вивчення курсу «Методика навчання освітньої галузі «Математика» зі спеціальними методиками» передбачає переведення студентів із пасивного виконавця в активного суб'єкта саморозвитку, що передбачає включення студентів у проблемно-дискусійне проведення практичних занять: студенти самостійно знаходять і опрацьовують інформацію, готують повідомлення з презентацією, самостійно виготовляють наочні посібники та дидактичний матеріал.

Відомо, що внаслідок недостатньої зрілості базових психічних структур (сукцесивних та симультанних синтезів) у дітей з порушеннями мовлення виникає недорозвиток спеціальних навчальних здібностей, що впливає на рівень засвоєння ними програмного матеріалу дисциплін початкової школи. Ефективність організації освітнього процесу, здійснення корекційної роботи з дітьми з порушенням мовленнєвого розвитку можлива лише за умови спеціальної підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої педагогічної освіти. Саме тому на факультеті початкового навчання Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди були розроблені та впроваджені в освітній процес навчальні програми з вибіркового дисциплін, а саме дисципліни «Творчі техніки навчання для дітей з порушенням мовленнєвого розвитку» (2 курс), «Методика логопедичної роботи з дітьми з ТППМ» та

«Організація і керівництво логопедичною роботи. Логопедична допомога дітям з сенсорними та інтелектуальними порушеннями» (4 курс) на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти; «Підготовка вчителя до роботи з учнями з логопедичними проблемами на уроках природничого і математичного циклів» на другому (магістрському) рівні вищої освіти). Так, метою курсу «Творчі техніки навчання для дітей з порушенням мовленнєвого розвитку» є оволодіння майбутніми вчителями компетентністю щодо концептуальних засад інклюзивної освіти, вивчення особливостей психофізичного розвитку дитини з порушенням мовленнєвого розвитку, методики використання творчих технік у роботі з дітьми з порушенням мовленнєвого розвитку в умовах інклюзивної освіти. Курс включає 4 модулі, а саме: I – Теоретичні основи інклюзивної освіти; II – Основні напрями корекційної діяльності засобами творчих технік; III – Роль та місце занять дизайну та технології й мистецтва для дітей з порушенням мовленнєвого розвитку; IV – Розвиток дрібної моторики.

Майбутні педагоги оволодівають теоретичними знаннями про творчі техніки, які можна використовувати для подолання мовленнєвих порушень, практичними навичками виготовлення наочних посібників для роботи за зазначеними техніками [3]. На практичних заняттях студенти працюють комплексно за такими напрямками: тренування у дитини правильного дихання; робота з мімікою; розвиток дрібної та загальної моторики; удосконалення фонематичного слуху; формування зв'язного мовлення; виконання артикуляційних вправ.

У контексті досліджуваної проблеми важливу роль відіграють дисципліни за вибором студентів «Методика логопедичної роботи з дітьми з ТПМ» та «Організація і керівництво логопедичною роботи. Логопедична допомога дітям з сенсорними та інтелектуальними порушеннями». Метою викладання навчальної дисципліни «Методика логопедичної роботи з дітьми з ТПМ» (тяжкі порушення мовлення – ТПМ) є підготовка майбутнього вчителя початкової школи до роботи з дітьми, які мають загальне недорозвинення мовлення, дизартрію, алалію, заїкання тощо; оволодіння загальними методичними підходами та формування конкретних педагогічних умінь, необхідних для здійснення навчальної, виховної та корекційно-розвивальної роботи з означеною категорією дітей.

Метою викладання навчальної дисципліни «Організація і керівництво логопедичною роботи. Логопедична допомога дітям з сенсорними та інтелектуальними порушеннями» є формування у здобувачів вищої освіти системи знань та уявлень про науково-теоретичні та методичні засади організації логопедичної допомоги дітям з мовленнєвими порушеннями, опанування методикою планування логопедичної роботи з дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку. На практичних заняттях здобувачі вправляються у розробленні ігрових вправ для розвитку просторових уявлень, зорової пам'яті та уваги, вправ на розвиток дрібної моторики рук і загальної моторики, що позитивно впливають на розвиток мовлення дитини.

Відомо, що дисграфія є найбільш поширеною формою мовленнєвого порушення в учнів молодших класів. Наявність специфічних помилок у письмі – основна діагностична ознака дисграфії. Тож, на практичних заняттях здобувачі вищої освіти навчаються відрізняти дисграфічні помилки від звичайних орфографічних і визначати вид дисграфії за типовими помилками.

Вивчення дисципліни вільного вибору «Підготовка вчителя до роботи з учнями з логопедичними проблемами на уроках природничого і математичного циклів» спрямоване на формування інклюзивної компетентності здобувачів другого (магістрського) рівня вищої освіти. Метою вивчення дисципліни є формування у студентів умінь здійснювати розвиток в учнів з мовленнєвими порушеннями процесів і функцій пізнавальної діяльності; логічних операцій (аналіз, синтез, встановлення причинно-наслідкових зв'язків); сенсомоторної функції мовлення та оперативної пам'яті; вербально-логічного та наочно-образного мислення і мовлення [4]. З цією метою на заняттях студенти ознайомлюються з дихальними вправами, пісочною анімацією, навчаються розробляти ментальні картки, аналізують уроки в інклюзивному класі за відео-сюжетами, опановують діагностику порушення мовлення за методикою В. Тарасун.

Висновок. Широке впровадження інклюзивної освіти в Україні цілком залежить від кваліфікації педагогічних кадрів. У цьому ракурсі особливого значення набуває проблема формування інклюзивної компетентності майбутнього вчителя, зокрема вчителя початкової школи.

Викладачами кафедри теорії і методики викладання природничо-математичних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті на факультеті початкового навчання ХНПУ імені Г.С. Сковороди проводиться значна системна та систематична робота у цьому напрямі, зокрема: у процесі викладання обов'язкових та вибіркових дисциплін; у процесі науково-дослідної та методичної роботи, результати якої оприлюднені у матеріалах міжнародних та всеукраїнських конференцій, у наукових статтях та методичних посібниках; засобами організації виховної роботи серед здобувачів вищої освіти (кураторські години, вебінари, он-лайн зустрічі з фахівцями інклюзивної і спеціальної освіти, участь у волонтерських проєктах факультету тощо).

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у подальшому вивченні дієвих механізмів та умов, які сприятимуть формуванню інклюзивної компетентності майбутніх вчителів початкової школи. Позитивний досвід роботи кафедри теорії і методики викладання природничо-математичних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті на факультеті початкового навчання ХНПУ імені Г.С. Сковороди може бути використаний педагогічними закладами вищої освіти.

Використана література:

1. Бойчук Ю. Д., Бородіна О. С., Микитюк О. М. Інклюзивна компетентність майбутнього вчителя основ здоров'я: монографія. Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2015. 117 с.
2. Партола В., Смолянюк Н., Білецька С. Аналіз формування інклюзивної компетентності у майбутніх учителів початкових класів (досвід Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди). *Наукові інновації та передові технології*, 2022. № 1(3). С.275-282. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/903/903>
3. Партола В., Смолянюк Н., Собченко Т. Підготовка майбутніх педагогів до застосування творчих технік у роботі з дітьми з порушенням мовленнєвого розвитку в умовах інклюзивного навчання. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич: ВД «Гельветика», 2020. Вип.27. Т. 4. С. 154-159.
4. Масюк О.М., Сінопальнікова Н.М., Титаренко Л.І. Наступність дошкільної та початкової освіти у формуванні математичної компетентності дітей з мовленнєвими порушеннями. *Педагогіка та психологія: зб. наук. праць*. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2019. С. 134-143.
5. Титаренко Л.І., Масюк О.М. Формування інклюзивної компетентності майбутнього вчителя початкової школи. *Освіта збереже Україну: матеріали I Всеукраїнських Прокопенківських читань*. Харків : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2022. С. 221-225.
6. Фіголь Н.А. Інклюзивна компетентність педагога: теоретичний аспект. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи* : зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020.. Вип.77. С. 199-202.

References:

1. Boichuk Yu. D., Borodina O. S., Mykytiuk O. M. (2015) *Inklyuzivna kompetentnist maibutnoho vchytelia osnov zdorovia: monohrafiia* [Inclusive competence of the future teacher of the basics of health: a monograph]. Kharkiv: KhNPU im. H. S. Skovorody. 117 s. [in Ukrainian].
2. Partola V., Smolianiuk N., Biletska S. (2022) *Analiz formuvannya inklyuzyvnoi kompetentnosti u maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv (dosvid Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni H.S. Skovorody)* [Analysis of the formation of inclusive competence in future primary school teachers (experience of H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University)]. *Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnolohii*. № 1(3). pp. 275-282. [in Ukrainian] URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/903/903>
3. Partola V., Smolianiuk N., Sobchenko T. (2020) *Pidhotovka maibutnikh pedahohiv do zastosuvannya tvorchykh tekhnik u roboti z ditmy z porushenniam movlennievoho rozvytku v umovakh inklyuzyvnoho navchannya* [Preparation of future teachers for the use of creative techniques in working with children with impaired speech development in the conditions of inclusive education]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskiyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka*. Drohobych: VD «Helvetyka». Issue 27. T. 4. pp. 154-159 [in Ukrainian].
4. Masiuk O.M., Sinopalnikova N.M., Tytarenko L.I. (2019) *Nastupnist doshkilnoi ta pochatkovoї osvity u formuvanni matematychnoi kompetentnosti ditei z movlennievymy porushenniamy* [The continuity of preschool and primary education in the formation of mathematical competence of children with speech disorders]. *Pedahohika ta psykholohiia: zb. nauk. prats*. Kharkiv: KhNPU imeni H.S. Skovorody. pp. 134-143 [in Ukrainian].
5. Tytarenko L.I., Masiuk O.M. (2022) *Formuvannya inklyuzyvnoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia pochatkovoї shkoly* [Formation of inclusive competence of the future primary school teacher]: *materialy I Vseukrainskykh Prokopenkivskykh chytan*. *Osvita zberezhe Ukrainu*. Kharkiv: KhNPU imeni H.S. Skovorody. 221-225 [in Ukrainian].
6. Fihol N.A. (2020) *Inklyuzivna kompetentnist pedahoha: teoretychnyi aspekt* [Inclusive competence of the teacher: theoretical aspect]. *Naukovyi chasopys Universytetu: zb.nauk. prats*. Kyiv: Vyd. NPU imeni M.P. Drahomanova. Serii 05. *Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy*. Issue 77. pp. 199-202 [in Ukrainian].

Masiuk O., Partola V., Smolianiuk N., Tytarenko L. Formation of inclusive competence of future primary school teachers

The article analyzes specific aspects of preparing teachers for work in an inclusive educational environment. It explores the issue of developing inclusive competence in future primary school teachers based on the experience of the Department of Theory and Methods of Teaching Natural and Mathematical Disciplines in Preschool, Primary, and Special Education at G.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University. The following directions for developing inclusive competence in higher education students are highlighted: during the teaching of mandatory subjects, where students become familiar with the characteristics of children with special educational needs according to nosologies (intellectual development disorders, hearing impairments, autism spectrum disorders, visual impairments, musculoskeletal disorders, hyperactive children), they acquire skills in organizing and teaching students from these educational fields, such as "Mathematics," "I Explore the World," "Design and Technology" in inclusive classrooms. Differentiated preparation of future primary school teachers for working with children with speech impairments is conducted during the teaching of elective disciplines. The faculty's scientific research and methodological work (writing monographs, scientific articles, participation in international and all-Ukrainian scientific-practical conferences, publication of methodological recommendations and manuals) also contribute to the development of inclusive competence. The department's educational work focuses on familiarizing students with the issues faced by people with disabilities and fostering empathy and a sensitive attitude towards students with special educational needs through curatorial hours, faculty and university-wide events dedicated to this topic.

The necessity for further research into effective mechanisms and conditions that facilitate the development of inclusive competence in future primary school teachers is emphasized.

Key words: *inclusive competence, future primary school teachers, students with special educational needs, inclusive class, professional training, corrective and developmental learning technologies.*